

UREDNIČKA I VLASNIČKA (RE)AKCIJA NA NEKAŽNJIVOST I
PRITISKE NA NOVINARE I DRUGE MEDIJSKE RADNIKE

Borba bez internih procedura uz (ne)adekvatnu podršku institucija

uzor
Udruženje za odgovorni i održivi razvoj

UREDNIČKA I VLASNIČKA (RE)AKCIJA NA NEKAŽNJIVOST I
PRITISKE NA NOVINARE I DRUGE MEDIJSKE RADNIKE

Borba bez internih procedura uz (ne)adekvatnu podršku institucija

IZDAVAČ:
**Udruženje za odgovorni i održivi razvoj
(UZOR)**

ZA IZDAVAČA:
Danko Jakanović

AUTOR:
Goran Delić

DIZAJN:
Marta Jovićević, UZOR

Komparativna analiza je dio projekta „Efektivna prevencija i zaštita novinara u Crnoj Gori“ koji zajednički sprovode Udruženje za odgovorni i održivi razvoj (UZOR) i Društvo profesionalnih novinara Crne Gore (DPNCG) u saradnji sa Hanns Seidel fondacijom uz finansijsku podršku Evropske unije (EU) posredstvom Delegacije EU u Podgorici i Ministarstva javne uprave. Sadržaj, mišljenja i stavovi izraženi u ovoj publikaciji isključiva su odgovornost autora i ne odražavaju nužno zvanične stavove organizacija i Evropske unije.

Finansira
Evropska unija

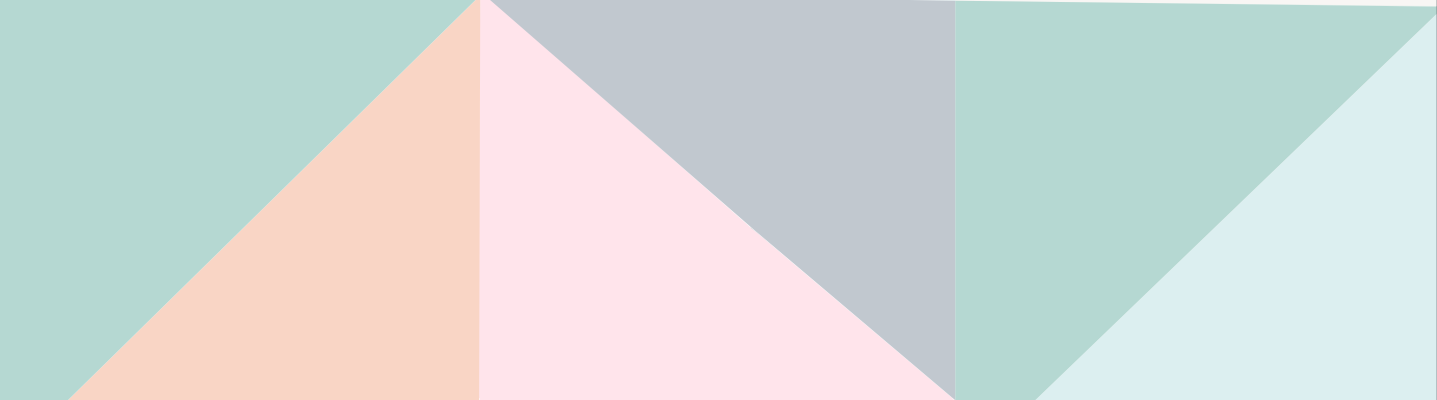
Ministarstvo
javne uprave

Ko, kako i koliko pritiska zaposlene u medijima?

Istraživanje „Druga strana novinarske medalje“ koje je Udruženje za održivi razvoj (UZOR) krajem novembra prezentovalo javnosti, brojevima je dokazalo ono na šta upozoravaju sve relevantne adrese koje se bave pitanjem bezbjednosti zaposlenih u medijima- da se svaki drugi novinar u Crnoj Gori suočio sa pritiscima tokom obavljanja svog posla, a čak 62.1% novinara je svjedočilo situacijama u kojima su žrtve pritiska bile njihove kolege.

To je još jedan signal da, uprkos određenim zakonskim iskoracima i kvantitativnom smanjenju napada na novinare, ovaj problem godinama podriva temelje bezbjednosti medijske zajednice.

Na zaposlene u medijima pritisak najčešće vrše predstavnici vlasti, zatim biznis zajednica, a prate ih predstavnici opozicije i drugi mediji.

Najzastupljeniji oblik pritiska je uznemiravanje, ciljani nadzor se nalazi na drugom mjestu a slijede: ekonomski pritisak, uključujući prijetnje otkazom i smanjenje plate.

Takođe, ne mali broj novinara u našoj zemlji suočava se sa drugim oblicima pritiska, kao što su uvrede, prebukiranost zadacima, cenzura, mobing i prijetnje

Digitalni razvoj, multiplikovao je mogućnosti zastrašivanja pa se novinarima najčešće prijeti telefonskim pozivima i SMS porukama, dok su na drugom mjestu „tradicionalni“ direktni susreti.

Društvene mreže su pogodan instrument za pritisak na novinare, kojima se virtuelno ali i fizički prijeti i preko posrednika.

Da bi detaljno pojasnili kako urednici i vlasnici medija reaguju na pritiske koje trpe zaposleni u medijima, te koje institucionalne mehanizme koriste da zaštite kolege, istraživanje koje je prethodilo ovoj analizi, obogatili smo intervjuima sa direktorima i urednicima najgledanijih TV stanica u zemlji, urednicima najčitanijih portala kao i predstavnikom Sindikata medija Crne Gore - organizacije koja broji više od 600 članova.

Kako se novinari suprotstavljaju pritiscima?

Zaposleni u medijima kao najčešću strategiju za suprotstavljanje pritiscima biraju ignorisanje prijetnji, dok je drugi „najpopularniji“ potez konsultacija sa kolegama.

Najsvježiji podaci pokazuju da je formalnija pomoć, poput pravne podrške ili prijave nadležnim organima, rjeđe korišćena opcija.

Većina urednika, koji su bili učesnici dubinskih intervjua, navodi da je profesionalni integritet ključni alat za suočavanje sa pritiscima.

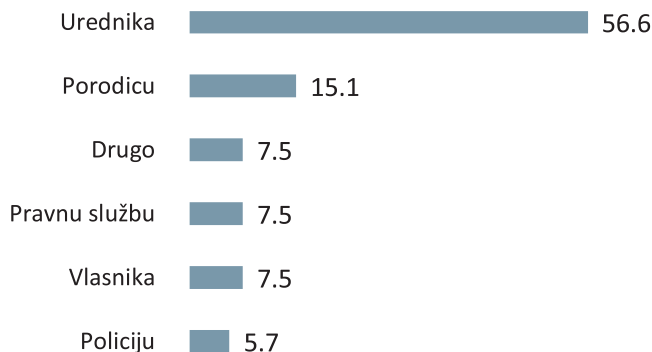
Preovladava stav da je važno da novinari samostalno donose odluke o sadržaju i temama koje obrađuju, uprkos spoljnim pritiscima.

Urednici sigurna luka, vlasnici i policija na začelju liste?

Među novinarima koji su bili izloženi pritiscima ili napadima, većina (56.6%) se prvo obratila *uredniku*. *Porodica* je bila kontaktirana u 15.1% slučajeva, dok su *vlasnik* i *pravna služba* bili prvi kontakt za 7.5%

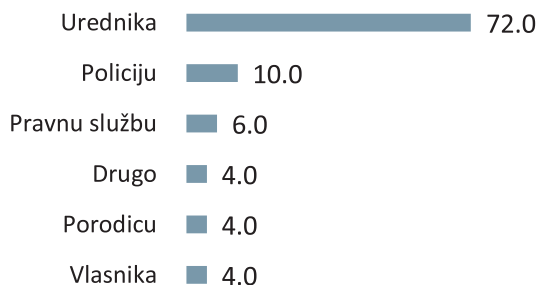
ispitanika. *Policija* je bila kontaktirana kao prva instanca u 5.7% slučajeva, dok je 7.5% ispitanika navelo druge opcije.

Podaci istraživanja „Druga strana novinarske medalje“

Ovi podaci pokazuju da se novinari prvenstveno oslanjaju na svoje urednike kada dođe do pritiska ili napada, dok su druge opcije, poput pravne podrške, vlasnika ili policije, rjeđe korišćene kao prvi kontakt u ovim situacijama.

Takođe, među novinarima koji do sada nisu bili izloženi pritiscima, većina (72.0%) tvrdi da bi u slučaju pritiska ili napada prvo kontaktirali *urednika*.

Podaci istraživanja „Druga strana novinarske medalje“

Policija bi bila prvi kontakt za 10.0% ispitanika, dok bi *pravnu službu* kontaktiralo 6.0%. *Vlasnik, porodica*, i drugi kontakti navedeni su kao prva instanca za 4.0% ispitanika.

Ovakav stav novinara ukazuje na očigledno odsustvo želje da sa vlasničkim strukturama podijele detalje

situacija koje znatno utiču na njihov rad.

Ostaju otvorena pitanja da li se to događa jer su vlasnici izvor pritiska u pojedinim situacijama ili novinari jednostavno ne vjeruju da oni mogu i žele pomoći da se problem adekvatno riješi?

Medijske kuće nemaju zvanične procedure za prijavljivanje pritisaka

Na (ne)bezbjednost novinara i neadekvatno kažnjavanje onih koji ometaju njihov rad, utiče i činjenica da je u većini medija evidentan manjak formalnih procedura za prijavljivanje i reagovanje na pritiske.

Čak pet intervjuisanih urednika iz različitih medija navodi da u njihovoj kući ne postoje zvanične procedure za prijavljivanje pritisaka.

Urednica u jednoj lokalnoj televiziji takođe navodi da nije upoznata sa procedurama, a da ne postoji dokument koji interno uređuje ovo pitanje potvrđuju i direktori najgledanijih televizija u našoj zemlji.

Nedostatak jasno regulisane podrške novinarima, kreira ambijent u kojem borba sa pritiscima postaje individualna stvar i rješava se po sopstvenom osjećaju onog ko je ugrožen- bez unificiranih pravila i smjernica koje proizvode organizovani otpor.

Intervjuisani urednici, direktori i vlasnici, nedvosmisleno potvrđuju izostanak zvaničnih institucionalnih mehanizama za zaštitu novinara unutar medijskih kuća, sa rijetkim izuzecima, što novinare stavlja u nesiguran položaj, posebno u slučaju eskalacije pritisaka ili pokušaja mješanja u uredničku politiku.

(Ne) adekvatne mjere zaštite u medijskim kućama i sumnja u rad institucija

I dok sa svih visokih medijskih adresa u zemlji stižu jednolični odgovori kada je riječ o nedostatku internih procedura, pitanje o adekvatnosti mjera zaštite novinara u medijskim kućama ne proizvodi jedinstven stav zaposlenih u medijima- 43.7% smatra da su mjere

zaštite adekvatne, dok 42.7% tvrdi da te mjere nisu dovoljno dobre. Takođe, relativno je visok broj onih koji ne žele da razgovaraju na ovu temu, što ukazuje na njenu osjetljivost ili nedostatak povjerenja u postojeće mehanizme zaštite.

Mnogi urednici vjeruju da je potrebno uvesti jasne procedure i formalnu podršku u svim medijima, kako bi nivo zaštite bio adekvatan, a naglašavaju i da bi redakcije trebalo da organizuju specifične treninge koji se detaljno bave ovom problematikom.

Kada govorimo o spremnosti institucija da zaštite novinare, urednici ističu da upravo oni koji bi trebalo da vode računa o njihovoj bezbjednosti, u praksi često opstruiraju njihov rad.

„Pa predstavnici institucija koje bi trebalo da nas štite su često izvor pritisaka, tako da ne vidim volju da se ovaj problem adekvatno riješi.“

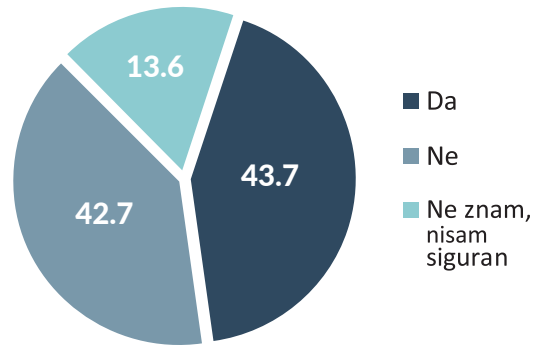
Ova izjava urednika jedne crnogorske televizije, ukazuje da u pojedinim situacijama predstavnici institucija kao prioritetnu obavezu doživljavaju zaštitu određenih političkih interesa, što dodatno komplikuje bezbjednosni ambijent novinarima koji profesionalno obavljaju svoj posao.

Direktorica privatne televizije napominje da je problem što je u društvu izuzetno niska svijest o tome šta je posao novinara i medija:

„Čak i bivši novinari kada postanu PR-ovi, nerijetko na novinare prenose pritisak koji im dolazi od njihovih nadređenih“

Novinari nezadovoljni radom policije

Novinari koji su bili primorani da kontaktiraju policiju zbog pritisaka ili napada ocijenili su reakciju policije na skali od 1 do 5, pri čemu je prosječna ocjena iznosila 1.21. Ova vrlo niska prosječna ocjena ukazuje na nezadovoljstvo novinara efikasnošću ili odgovornošću policije u pružanju podrške u ovim situacijama.

Podaci istraživanja „Druga strana novinarske medalje“

Reakcija Sindikata medija CG

Iz Sindikata medija Crne Gore, čiji su predstavnici, članovi oba saziva Vladine Komisije koja se bavi kontrolom istraga napada na novinare, konstantno poručuju da je njihov glavni zadatak da budu autentični predstavnik svih zaposlenih u crnogorskim medijima.

Uzimajući u obzir da je riječ o organizaciji kojoj brojčano pripada gotovo polovina zaposlenih u medijskom sektoru, te da članstvo čine novinari iz više od 20 crnogorskih medija, od člana Glavnog odbora, za potrebe ove analize je zatraženo pojašnjenje kako reaguju na prijavljene pritiske koje trpe novinari.

„Sindikat medija Crne Gore od 2016. godine prati sve slučajeve napada i pritisaka na novinare. Osim evidencije i eventualnog pružanja pravne pomoći novinarima koji trpe napade ili pritiske, imamo poseban mehanizam koji predviđa: izdavanje saopštenja povodom slučajeve, slanje pisama nadležnim institucijama od kojih se traži da što hitnije reaguju na napade a potom praćenje

rješavanja svih tih slučajeva pred tužilaštvom i sudom, zaključno sa pravosnažnim presudama.“

On ističe i da konstantno podsjećaju na neadekvatno kažnjavanje onih koji vrše napade ili pritiskaju novinare.

„Sindikata medija takođe periodično objavljuje podatke i istraživanja i analize o napadima i pritiscima na novinare i sudskoj praksi. Periodično imamo i sastanke sa policijom i Vrhovnim državnim tužilaštvom na kojima tražimo rješavanje najtežih slučajeva.“

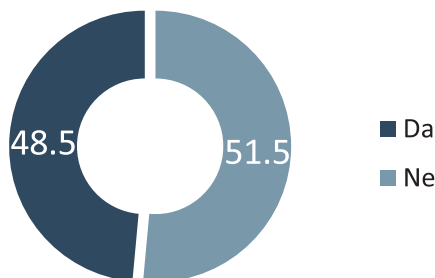
Za uspješnu borbu potrebne istrenirane, a ne instiktivne reakcije

Većina učesnika dubinskih intervjua smatra da bi formalna podrška u vidu obuka, psihološke pomoći i institucionalnih procedura za prijavljivanje pritisaka mogla unaprijediti uslove rada novinara u Crnoj Gori.

Ipak, podaci govore da trenutno više od polovine zaposlenih u medijima nema pristup obukama, koje pojašnjavaju kako se na najbolji način suočiti sa pritiscima.

Nedostatak kvalitetnih treninga predstavlja ozbiljan problem, jer se novinari u složenim situacijama koje im se dešavaju, uglavnom oslanjaju na instiktivne reakcije.

Posebno su izloženi pritiscima oni koji se bave istraživačkim novinarstvom i kriminalnim temama, pa bi adekvatna edukacija i psihološka podrška imale značajan uticaj na izgradnju njihove profesionalne otpornosti.

Podaci istraživanja „Druga strana novinarske medalje“

Zaključci:

- Zaposleni u medijima najčešće ignorišu prijetnje, ili se o potencijalnoj reakciji uglavnom konsultuju s kolegama. Pravna podrška ili prijava nadležnim organima su opcije koje se rijetko koriste
- Kada dođe do pritiska ili napada novinari se prvenstveno oslanjaju na svoje urednike, a vrlo mali broj pomoć traži od vlasnika medija ili policije, što ukazuje na nizak stepen povjerenja kada su te adrese u pitanju
- Nedostatak formalnih procedura za prijavljivanje i reagovanje na pritiske u gotovo svim medijskim kućama, kreira ambijent u kojem se problem rješava po sopstvenom osjećaju onog ko je ugrožen- bez jasnih pravila i smjernica koje vlasnicima ili urednicima omogućavaju kreiranje sistemskog otpora
- Predstavnici institucija u pojedinim situacijama, umjesto da štite zaposlene u medijima, na njih vrše pritisak zastupajući određene političke interese
- Novinari, urednici i vlasnici nemaju pristup obukama, koje detaljno pojašnjavaju kako se na najbolji način suočiti sa pritiscima, pa se u složenim situacijama koje im se dešavaju, uglavnom oslanjaju na instiktivne reakcije.

Preporuke:

- U svim medijskim kućama potrebno je formirati interne procedure sa jasnim smjernicama za postupanje u slučaju da zaposleni prijavi pritisak
- Novinarima, urednicima i vlasnicima medija, obezbjediti redovne treninge i psihološke obuke, koje će uticati na to da njihove reakcije na pritisak, imaju što objektivnije temelje i standardizovan redosljed koraka
- Uz asistenciju Sindikata medija, konstatno apelovati na instiucije da je njihov zadatak da novinarima obezbjede adekvatne uslove za rad, te da je njihova bezbjednost prioritet u odnosu na interese bilo kog političkog subjekta
- Promocija kolegijalne solidarnosti - Što bi pozitivno uticalo na trenutno visok stepen medijske polarizacije i učinilo da kolege zaposlene u drugim medijskim kućama budu dodatna zaštita, a ne izvor pritiska

Dogovor (medijsku) kuću gradi

Konstatovali smo da veliki broj novinara, urednika ali i čelnih ljudi u medijima, trenutno nema profesionalne obuke koje bi im dale jasne smjernice za djelovanje u delikatnim situacijama i pomogle da preveniraju pritiske sa kojima se svakodnevno suočavaju.

Uzimajući u obzir navedeno, ali i činjenicu da gotovo ni u jednoj medijskoj kući ne postoje interne procedure, UZOR će u narednom periodu preduzeti konkretne korake sa željom da pomogne u otklanjanju nedostaka uočenih u dosadašnjoj praksi.

Uz pomoć eksperata koji se temeljno bave ovom temom, UZOR planira izradu pravilnika za efikasniju borbu sa pritiscima, čiji će sadržaj ponuditi na uvid svim profesionalnim medijima, a nakon toga organizovati i zvanično potpisivanje dokumenta sa zainteresovanim stranama.

Na konferenciji „Novinarstvo u Crnoj Gori: Profesija u kojoj rastu podjele i pritisci“, ova ideja je javno podržana od strane predstavnika tri crnogorske televizije.

uzor
Udruženje za odgovorni i održivi razvoj